

Opracowanie

Jan Sobiech (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Wanda Królikowska (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie)

Opieka merytoryczna

dr Wioletta Kozak (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie techniczne

Bartosz Kowalewski (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Współpraca

Beata Dobrosielska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Agata Wiśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Wydziały Badań i Analiz okręgowych komisji egzaminacyjnych

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 022 536 65 00, fax 022 536 65 04
e-mail: ckesekr@cke.edu.pl
www.cke.edu.pl

Historia – formuła od roku 2015

Poziom rozszerzony

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z historii na poziomie rozszerzonym miał składać się z 22 zadań.

21 zadań otwartych i zamkniętych uwzględniało historię polityczną, historię społeczno-gospodarczą oraz historię kultury na przestrzeni wszystkich epok historycznych od starożytności poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, wiek XIX aż do końca XX wieku. Wszystkie polecenia zawierały materiał źródłowy, na podstawie którego należało je rozwiązać, wykorzystując przy tym własną wiedzę.

Zadanie 22. polegało na napisaniu wypracowania na jeden z pięciu tematów, obejmujących wszystkie epoki historyczne. Do tematów z historii Polski średniowiecznej (temat 2.) i historii Polski XIX wieku (temat 4.) należało wykorzystać dodatkowe źródła załączone na końcu arkusza egzaminacyjnego.

Większość zadań sprawdzała wiadomości i umiejętności opisane w podstawie programowej dla przedmiotu historia na IV etapie edukacyjnym (głównie z zakresu rozszerzonego, lecz również podstawowego), a część z nich odnosiła się do III etapu edukacyjnego (gimnazjum).

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać 50 punktów, z czego za wypracowanie można było otrzymać 12 punktów, a za rozwiązanie zadań otwartych i zamkniętych – 38 punktów.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym*

Liczba zdających		
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	ogółem	17 328
	ze szkół na wsi	479
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	2 897
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	6 261
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	7 691
	ze szkół publicznych	15 767
	ze szkół niepublicznych	1 561
	kobiety	15 771
	mężczyźni	1 557
	bez dysleksji rozwojowej	9 434
	z dysleksją rozwojową	7 894

* Dane w tabeli dotyczą tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 92 osób – laureatów i finalistów Olimpiady Historycznej.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	34
	słabowidzący	30
	niewidomi	4
	słabosłyszący	28
	niesłyszący	31
	ogółem	127

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

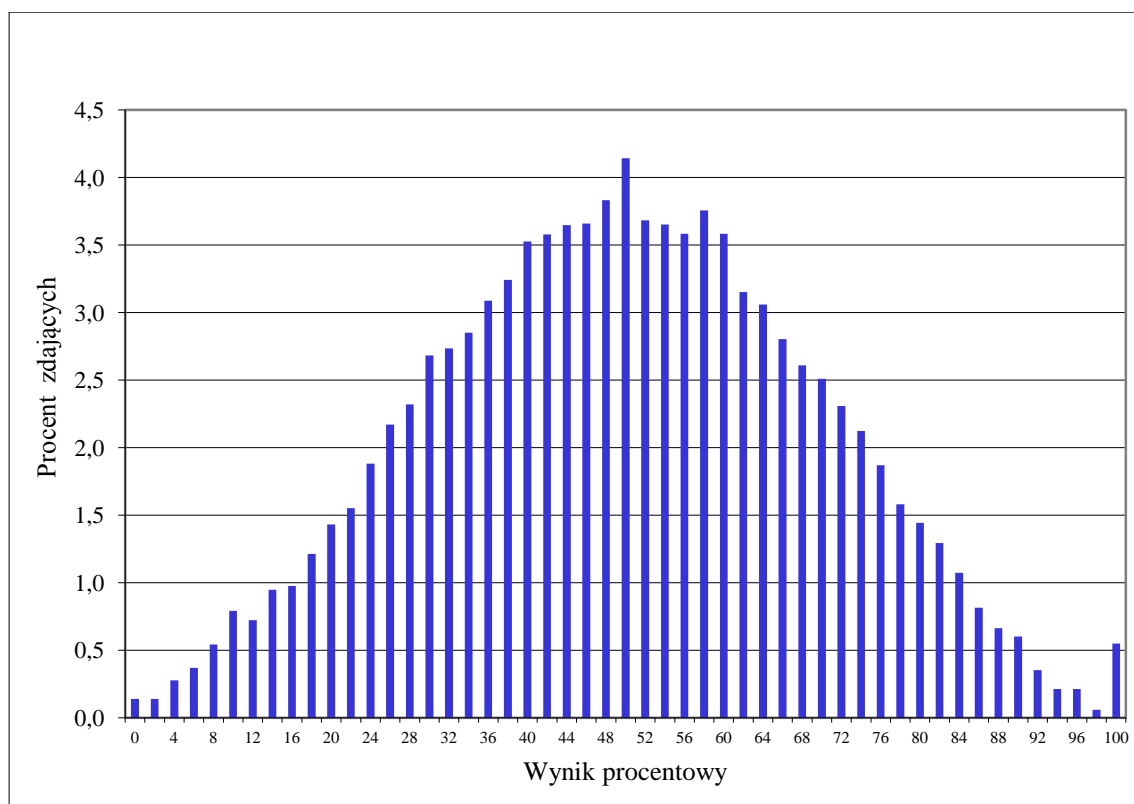
Termin egzaminu		19 maja 2015	
Czas trwania egzaminu		180 minut	
Liczba szkół		2 168	
Liczba zespołów egzaminatorów		26	
Liczba egzaminatorów		474	
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)*		10	
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§ 99 ust. 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	1
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust. 2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	1	
Liczba wglądów ¹ (§ 107)*		257	
Liczba prac, w których nie podjęto rozwiązania zadań		9	

*Dane dotyczą poziomu rozszerzonego, „nowej formuły” i „starej formuły” łącznie.

¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 1. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne*

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
17 328	0	100	50	50	50	20

* Dane dotyczą tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
1.1.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].	I. Starożytność 1. Cywilizacje Bliskiego [...] Wschodu. Zdający: 1) charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim [...] Wschodzie. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Zdający: 1) charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej; 3) rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury [...].	79
1.2.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji [...].	I. Starożytność 1. Cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu. Zdający: 1) charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Zdający: 1) charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej.	87
2.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	I. Starożytność 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Zdający: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim [...].	95
3.1.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok	II. Średniowiecze. 4. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Zdający: 3) opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w X–XII w.	69

	i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].		
3.2.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym [...]; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].	II. Średniowiecze. 4. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Zdający: 3) opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w X–XII w.	54
4.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].	II. Średniowiecze 7. Polska w XIV–XV w. Zdający: 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z [...] Litwą w XIV–XV w. 8. Kultura średniowiecza. Zdający: 1) identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie [...] sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza.	46
5.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].	II. Średniowiecze 6. Europa późnego średniowiecza. Zdający: 2) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu. 7. Polska w XIV–XV w. Zdający: 2) charakteryzuje [...] strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich. III. Dzieje nowożytne. 3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Zdający: 2) ocenia polską specyfikę w zakresie [...] struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim.	40
6.1.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska	III. Dzieje nowożytne 2. Europa w XVI–XVII w. Zdający: 2) wyjaśnia [...] następstwa reformacji [...].	28

	i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega [...] wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu [...] problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji [...].		
6.2.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega [...] wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu [...] problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji [...].	III. Dzieje nowożytne 3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Zdający: 2) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, [...] na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi.	64
7.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu [...] problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji [...].	III. Dzieje nowożytne 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Zdający: 6) charakteryzuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia polskiej szlachty.	53
8.1.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].	III. Dzieje nowożytne 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Zdający: 2) opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej z [...] Turcją w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa.	44
8.2.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].	III. Dzieje nowożytne 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Zdający:	82

	III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	5) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej [...] na tle europejskim [...].	
8.3.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł [...].	III. Dzieje nowożytne. 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Zdający: 5) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej [...] na tle europejskim [...].	52
9.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu [...] problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	III. Dzieje nowożytne 6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Zdający: 1) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej [...]; opisuje i wyjaśnia uwarunkowania [...] kolejnych rozbiorów Polski [...].	56
10.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	III. Dzieje nowożytne 5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w. Zdający: 4) charakteryzuje program modernizacji Rosji [...].	80
11.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia	IV. Wiek XIX 1. Europa napoleońska. Zdający: 1) opisuje kierunki i etapy podbojów Napoleona; charakteryzuje napoleońską ideę imperium; 2) wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce	52

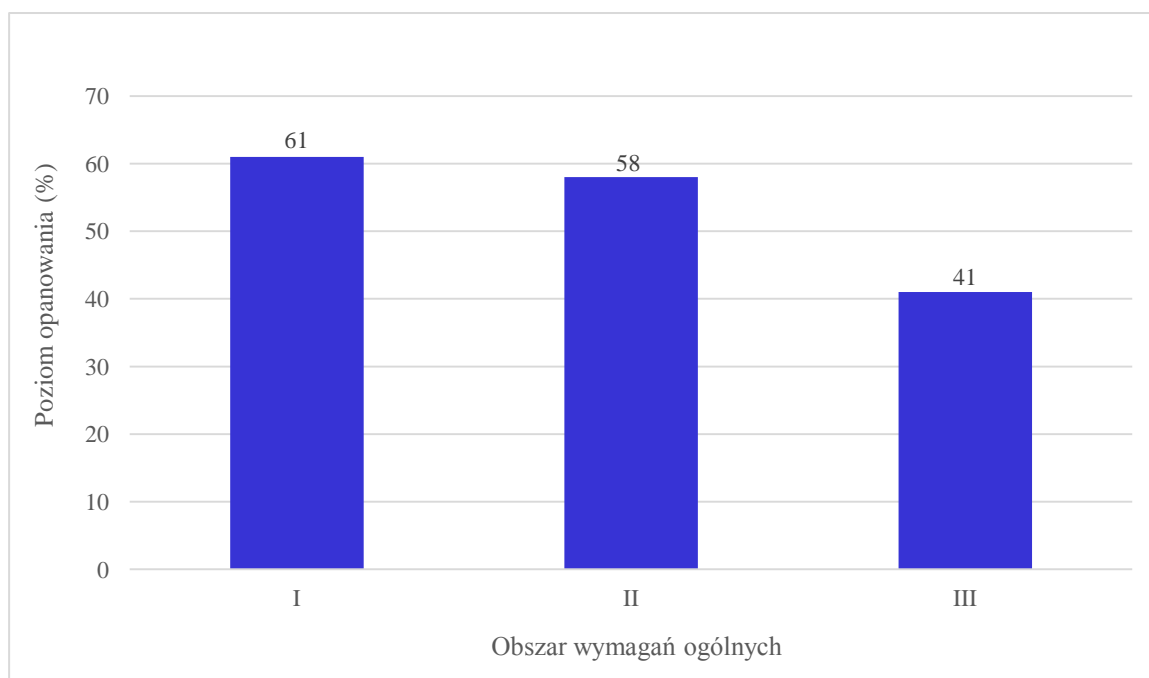
	przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu [...] problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	[...] zagranicznej.	
12.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z [...] dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega [...] wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji [...].	IV. Wiek XIX 4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Zdający: 1) wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych.	62
13.1.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną [...] oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	IV. Wiek XIX 3. Ideologie XIX w. Zdający: 2) [...] omawia zjednoczenie Włoch [...].	39
13.2.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].	IV. Wiek XIX 3. Ideologie XIX w. Zdający: 2) [...] omawia zjednoczenie Włoch [...].	67
13.3.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje [...] wydarzenia [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną [...] dokonuje selekcji [...] informacji z różnych źródeł wiedzy.	IV. Wiek XIX 3. Ideologie XIX w. Zdający: 2) [...] omawia zjednoczenie Włoch [...].	31
14.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej.	IV. Wiek XIX 5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Zdający: 3) wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. [...]; 6) porównuje dynamikę zmian [...] społecznych na ziemiach	80

	Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	polskich.	
15.1.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną [...]; integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	V. Wiek XX. 1. I wojna światowa i rewolucje w Rosji. Zdający: 6) wyjaśnia zmiany zachodzące w polityce mocarstw wobec sprawy polskiej [...].	15
15.2.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	V. Wiek XX. 1. I wojna światowa i rewolucje w Rosji. Zdający: 6) wyjaśnia zmiany zachodzące w polityce mocarstw wobec sprawy polskiej [...].	39
16.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].	V. Wiek XX. 3. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Zdający: 2) charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego [...].	55
17.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego.	V. Wiek XX. 8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Zdający: 2) opisuje międzynarodowe uwarunkowania działalności polskiego rządu na wychodźstwie.	58
18.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi	V. Wiek XX. 11. Chiny po II wojnie światowej. Zdający: 1) opisuje główne etapy w dziejach komunistycznych Chin;	61

	dziedzinami życia społecznego [...].		
19.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	V. Wiek XX. 15. Polska w latach 1956-1980. Zdający: 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: [...] 1970 r., 1976 r. i 1980 r.; 5) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.	55
20.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	V. Wiek XX. 9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Zdający: 3) wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi; 5) wyjaśnia cele utworzenia NATO i Układu Warszawskiego [...].	44
21.1.	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	V. Wiek XX. 9. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej. Zdający: 3) charakteryzuje proces uniezależniania się państw satelickich od ZSRR; 4) wyjaśnia przyczyny rozpadu ZSRR i bloku wschodniego.	80
21.2.	II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną	V. Wiek XX. 9. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej. Zdający: 3) charakteryzuje proces uniezależniania się państw satelickich od ZSRR; 4) wyjaśnia przyczyny rozpadu	63

	w ujęciu [...] problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację [...].	ZSRR i bloku wschodniego.	
22. Temat I	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	I. Starożytność 3. Ekspansja w świecie [...] rzymskim. Zdający: 3) charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Zdający: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne [...] w cesarstwie rzymskim; 4) prezentuje najważniejsze stanowiska historiografii dotyczące przyczyn upadku państwa rzymskiego.	
22. Temat II	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	II. Średniowiecze 5. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Zdający: 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; 2) porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie; 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim; 5) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy.	24
22. Temat III	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	III. Dzieje nowożytne 2. Europa w XVI–XVII w. Zdający: 2) wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując główne nurty i postaci [...] 3) opisuje mapę [...] wyznaniową Europy w XVI w. 3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Zdający: 6) ocenia sytuację wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej	

		w XVI w., w tym tolerancję wyznaniową oraz unię brzeską; 7) identyfikuje dzieła polskiego renesansu oraz ocenia dorobek polskiej myśli politycznej okresu odrodzenia i reformacji.	
22. Temat IV	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	IV. Wiek XIX 4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Zdający: 1) charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej; 2) rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej; 3) wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych; 4) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstań narodowych; 5) charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach; 5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Zdający: 2) analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach.	
22. Temat V	I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	V. Wiek XX Zdający: 3. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. 6. Europa i świat podczas II wojny światowej. Zdający: 2) wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939-1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej;	

Wykres 2. Poziom wykonania zadań w obszarach wymagań ogólnych

Komentarz

W maju 2015 roku absolwenci liceów ogólnokształcących przystąpili po raz pierwszy do egzaminu maturalnego z historii na poziomie rozszerzonym w nowej formule. Egzamin ten miał formę pisemną i trwał 180 minut. Egzamin maturalny z historii sprawdzał, w jakim stopniu absolwenci spełnili wymagania z zakresu tego przedmiotu określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym i podstawowym. Zadania w arkuszu egzaminacyjnym reprezentowały różnorodne wymagania ogólne i szczegółowe podstawy programowej i odnosiły się także do wymagań przypisanych do etapu wcześniejszego, tj. etapu III (gimnazjum). Ponadto zadania w arkuszu egzaminacyjnym zawierały różnorodne materiały źródłowe oraz sprawdzały przede wszystkim umiejętności złożone, w tym umiejętność analizy oraz interpretacji historycznej, a także samodzielne tworzenie narracji historycznej.

Analiza jakościowa zadań

Z analizy poziomu łatwości zadań maturalnych wynika, że tylko jedno zadanie okazało się dla zdających bardzo trudne – 15.1. (poziom wykonania – 15%). Zgodnie z poleceniem od maturzystów oczekiwano podania stosowanej w historiografii nazwy *odezwy*, której dotyczą oba źródła stanowiące wyposażenie do zadania – rysunek satyryczny z 1916 r. oraz fragment wspomnień legionisty – Romana Starzyńskiego. Wśród niepoprawnych odpowiedzi pojawiały się np.: *uniwersał połaniecki*, *mała konstytucja*, *manifest powstańczy*, *orędzie*, *ukaz carski*. Aby dobrze rozwiązać to zadanie zdający powinni zwrócić uwagę, że Roman Starzyński podaje we wspomnieniach: *ukazały się odezwy general-gubernatorów warszawskiego i lubelskiego*. Z przypisu zamieszczonego pod tekstem maturzyści mogli zaczerpnąć informację, o których *general-gubernatorach* wspomina autor. Z kolei podany nad źródłem 1. rok ukazania się rysunku (1916 r.), jak i jego wymowa wyraźnie wskazują na *Akt 5 listopada*. Zdający, odpowiadając na pytanie 15.1., powinni zauważyć, że przedstawiono na rysunku orła symbolizującego Polskę w kajdanach, której co prawda obiecano suwerenność [przecięto łańcuch], ale natychmiast zażądano od niej rekrutów – ogłoszono pobór do armii. Miała ona walczyć po stronie państw centralnych – Austro-Węgier i Niemiec [gubernatorów, którzy wydali *odezwę*

przedstawiono w mundurach armii tych państw]. Roman Starzyński komentuje tę decyzję w zamieszczonym fragmencie wspomnień: „*władze okupacyjne nie zdołały nawet zachować jakiej takiej przyzwoitości*”. Właściwie dokonana analiza obu źródeł powinna zdających prowadzić do rozpoznania dokumentu. Zadanie 15.1. jest świetnym przykładem pokazującym nierozzerwalny związek zachodzący pomiędzy posiadanymi przez abiturienta umiejętnościami a niezbędną wiedzą (podstawowe informacje o sprawie polskiej podczas I wojny światowej) umożliwiającą zdającym udzielenie poprawnej odpowiedzi.

Warto podkreślić, że zadanie to odwoływało się do wymagań szczegółowych zawartych w podstawie programowej historii w gimnazjum (punkt 39.1). Treści związane z polityką Niemiec i Austro-Węgier w czasie I wojny światowej powinny być powtórnie poruszone na lekcjach historii w liceum, zgodnie z wymaganiami szczegółowymi podstawy programowej dla IV etapu edukacji na poziomie rozszerzonym (Wiek XX, punkt 1.6). Należy podkreślić, że zadanie 15. sprawdzało umiejętności, które powinien posiadać każdy absolwent szkoły ponadgimnazjalnej przygotowujący do życia we współczesnym świecie. Warto zauważyć, że propaganda wizualna (rysunki satyryczne) odgrywa w nim dużą rolę.

Zadanie rozszerzonej odpowiedzi

Analiza wyników egzaminu maturalnego z historii skłania do refleksji na temat przyczyn problemów, z którymi musieli się zmierzyć tegoroczni maturzyści, podejmując próbę rozwiązania zadania rozszerzonej odpowiedzi. Podstawową trudnością dla zdających była umiejętność skonstruowania spójnej, logicznie uporządkowanej wypowiedzi na zadany temat.

Maturzyści, zdający egzamin w formule od 2015 r., mieli do wyboru pięć tematów wypracowań odnoszących się do następujących epok – starożytności, średniowiecza, epoki nowożytnej, XIX i XX w. Dwa spośród nich (tematy – 2. i 4.) zostały wyposażone w materiał źródłowy konieczny do wykorzystania przez zdających w czasie tworzenia narracji.

Problematyka wskazanych tematów była związana ze średniowieczem i XIX w. Wielu zdających podjęło próbę napisania wypracowania związanego z analizą źródeł. Większym powodzeniem wśród nich cieszył się temat dotyczący XIX w.

Przyjrzyjmy się, jak z napisaniem wypracowań z wyposażeniem źródłowym poradzili sobie maturzyści i zastanówmy się, co sprawiało im największą trudność oraz na co nauczyciele powinni zwrócić uwagę przygotowując uczniów do egzaminu maturalnego z historii w przyszłym roku.

Egzaminatorzy sprawdzający wypracowania zauważyli, że zdający mieli przede wszystkim trudności z właściwą konstrukcją pracy, z prawidłowym wykorzystaniem materiału źródłowego oraz z formułowaniem wniosków i ocen, a także z właściwym ich uargumentowaniem.

Prawidłowo napisane wypracowania rozpoczynał wstęp, w którym zdający wyjaśniali cezury chronologiczne zagadnienia omawianego w pracy oraz stawiali tezę, którą mieli udowodnić w trakcie tworzenia narracji, gromadząc argumenty pochodzące z analizy materiału źródłowego i wiedzy pozaźródłowej. Oto przykład dobrze napisanego wstępu do pracy dotyczącej uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych gospodarki w okresie rozbitcia dzielnicowego.

Przykład 1.

Rozbiórki dzielnicowe w Polsce datuje się umownie od 1138 roku (śmierć Bolesława Krzywoustego, wejście w życie statutu ustalającego podział państwa oraz zasady senioratu i primogenitury) do 1320 roku (koronacja Władysława Łokietka). Okres ten w dziejach Polski cechuje decentralizacja władzy, wzrost potęgi możnowładztwa świeckiego i duchownego, osłabienie miłkano. Jednocześnie od początku XIII wieku następuje rozwój gospodarki. W swojej pracy postaram się wykazać, że ów rozwój gospodarki był warunkowany zarówno czynnikami zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi.

Podstawą do rozważań na temat przyczyn osadnictwa na ziemiach polskich było dla zdających źródło B – wykres słupkowy – porównanie gęstości zaludnienia ludności na wybranych obszarach europejskich w 1000 i 1340 r. Zdający, pracując z tym źródłem, zauważali różnicę w zaludnieniu terytoriów Włoch, Francji, Niemiec i Polski. Analiza danych statystycznych stanowiła inspirację do pytania o przyczyny dysproporcji w zaludnieniu różnych obszarów Europy w średniowieczu oraz o możliwe skutki tego zjawiska. Zdający zwracali uwagę, że osadnicy z Europy Zachodniej mogli poszukiwać terenów o mniejszej gęstości zaludnienia, by tam osiąść i założyć nowe miasta oraz wsie. Tak wygląda przykład wykorzystania źródła B w wypracowaniu.

Przykład 2.

Wielkie zmiany w stosunkach gospodarczych w Europie rozpoczęły się już w końcu XI stulecia na zachodzie. Ustąpiły mieszczyńskie najeźdy Normanów i Madziarów, zaczęli się kolonizować. To sprzyjało wzrostowi demograficznemu, który trwał aż do połowy XIV wieku. Rosła liczba ludności, a także gęstość zaludnienia. Z analizy źródła B wynika, że dotyczyło to całej Europy, ale zmiany nie były równomierne. Największy rozwój demograficzny odnotowała Francja, gdzie w połowie XIV w. przypadało ok. 30 osób na km². W państwach miedzykulturowych było to ponad 15 osób, a w Polsce, pomimo dwukrotnego wzrostu w stosunku do XI w., spadło - 8. Konsekwencją zmian demograficznych było zwiększenie zapotrzebowania na żywność i „glód ziemi”. Żeby zaspokoić te potrzeby zaczęto zagospodarowywać morytki, ulepszać narzędzia, stosować nowe metody uprawy. Dzięki tym zmianom i narzędziom z zieloną rewolucją plany. Dostatek żywności pobudził wzrost demograficzny, a to z kolei wymusiło poszukiwanie nowych ziem do zagospodarowania. Rozpoczęły się wielkie ruchy kolonizacyjne i związane z nimi migracje na wschód.

Z kolei pracę ze źródłem A, stanowiącym wyposażenie do tematu 2., zdający rozpoczynali od analizy legendy planu miasta. Zwracali uwagę na wymienione w niej obiekty, sprawdzali ich lokalizację na planie Wrocławia z XIII w. oraz zadawali pytania badawcze do źródła, np.: Jaki był schemat organizacyjny miasta? Co znajdowało się w jego centralnym punkcie? Jak były rozmieszczone ulice? Czy przed powstaniem miasta istniał w pobliżu ośrodek władzy? Czy plan Wrocławia jest typowy dla wszystkich miast lokowanych w tym okresie? Skąd czerpano wzorce organizacyjne miast? Czy plan dostarcza informacji dotyczących pochodzenia osadników? Kto mógł być inicjatorem lokowania miasta? Oto jak efekty analizy źródła A przedstawił w swojej pracy jeden ze zdających.

Przykład 3.

Z analizy źródła A wynika, że na wyspie położonej na Odrze istniał przed lokowaniem miasta Wrocławia gród książęcy. Wrocław lokowany w XIII w. został otoczony murem, ma regularny układ przestrzenny - ulice przecinają się pod kątem prostym, a prawie w centrum znajduje się rynek z ratuszem (siedzibą władz miejskich, co świadczy o kształtowaniu się samorządu w mieście) i sukieniczniami (miejscem, gdzie dokonywano transakcji handlowych).

Można wnioskować, że do Wrocławia zostały przeniesione zachodnie wzorce organizacyjne miast - wszak stał blisko do Niemiec, a miasto lokowano z inicjatywy jednego z książąt śląskich, którzy pozostawali w orbicie wpływu niemieckich. Warto zwrócić uwagę na to, że poza murami Wrocławia znajdowała się osada przybyłych z Zachodu Włochów - może zajmowali się działalnością, która była uznawana za niebezpieczną dla miasta (kowalstwo - możliwość zaproszenia ognia, garbarstwo - problem zachowania higieny).

Zdający najczęściej konfrontowali wnioski wynikające z analizy źródła A z informacjami, których dostarczało źródło C. Część tego źródła stanowiły diagramy kołowe ukazujące typy lokacji w Polsce w XIII w. Wynika z nich, że większość lokacji na Śląsku było dokonywanych przez księcia. Z kolei analizując treść mapy gospodarczej, zdający rozważali następujące kwestie: *Dlaczego właśnie na Śląsku było najwięcej miast lokowanych w XIII w.? Dlaczego najmniej miast było na Pomorzu i Mazowszu? Jakie czynniki zewnętrzne i wewnętrzne miały wpływ na decyzje o założeniu miasta?* Zdający, udzielając odpowiedzi na tak postawione pytania, integrowali wiedzę własną z informacjami wyczytanymi ze źródła. Poniżej prezentujemy poprawny przykład wykorzystania źródła C w wypracowaniu na temat dotyczący średniowiecza.

Przykład 4.

Źródło C dotyczy osadnictwa miejskiego w XIII wieku na ziemiach polskich. Na podstawie mapy możemy wnioskować, że najintensywniej urbanizowały się Śląsk, Wielkopolska i Małopolska. Z analizy diagramów lotowych wynika, że najaktywniejszymi grupami społecznymi w dziele urbanizacji poszczególnych dzielnic byli monarchowie i duchowieństwo, co nie dziwi; ponieważ byli to najwięksi właściciele ziemi. Pionierem akcji osadzenia nowych kolonistów był książę Henryk Brodaty. Lokacji dokonywali także rycerze. Na Mazowszu takiej rycerskiej aktywności nie zanotowano. Prawdopodobnie jest to świadectwo kondycji finansowej tej grupy społecznej. Prawdopodobną przyczyną słabości lokacji na Pomorzu i Mazowszu było zagrożenie zewnętrzne – najazdy Prusów (skłonikę Konrada Mazowieckiego do sprowadzenia Krzyżaków), Jadrzyngów, Litwinów...

Analizując następne źródło, będące wyposażeniem do tematu wypracowania (D), zdający zwracali uwagę na pochodzenie miniatur. Były one ilustracjami zamieszczonymi w *Zwierciadle saskim*. Maturzyści po zapoznaniu się z zawartą w przypisie informacją dotyczącą pochodzenia i charakteru źródła analizowali treść ilustracji ukazujących sposób zakładania wsi na prawie niemieckim. Poszukiwali odpowiedzi na następujące pytania: *Kim są osoby przedstawione na ilustracjach? Jakie czynności wykonują? Co zawierał dokument wręczany zasadzcy? Czy nowy sposób zakładania wsi był korzystny dla mieszkańców wsi i pana ziemi? Czym ten sposób różnił się od dotychczasowego?* Miniatury dostarczały wiedzy o tym, że zasadzca i właściciel ziemi zawierali umowę spisaną w dokumencie, a z wiedzy pozazródłowej zdający czerpali informacje o szczegółowym regulowaniu przez zapisy dokumentu trybu postępowania osadników w czasie zakładania wsi oraz o ich przyszłych powinnościach wobec właściciela ziemi. Zdający zwracali uwagę na ukazanie na miniaturze działalności sądu we wsi – ławy wiejskiej. Źródło D budziło także refleksje zdających na temat korzyści dla osadnika i właściciela wsi wynikających z takiego sposobu lokacji, a także następstw kolonizacji na prawie niemieckim dla rozwoju gospodarki towarowo-pieniężnej w Polsce oraz zamożności ludności. Poniżej przykład wniosków płynących z analizy źródła D.

Przykład 5.

Sprowadzanie osadników z Niemiec wiązało się z przyjęciem
 normy prawnych pochodzących z Zachodu. Najczęściej normą
 lokacyjną dla miast była prawa magdeburskie. Czasem
 wykształciły się polskie mutacje tych praw, np. średzkie.
 Do Polski trafiły zwody prawa niemieckiego, które tu tłumaczono.
 Przykładem takiego prawa jest „Zamieszanie saskie”, które datowano
 do Polski w XIII wieku. Zamieszanie z 1287 (i) miastowa
 (ilustracja z tego dzieła) przedstawia podstawowe elementy
 procesu lokacyjnego. Inicjatorem akcji był pan feudalny,
 który olewał osadcy sprawadzenie osadników i dożadanie
 wsi. Przyima przedstawia ważny moment lokacji - rozpoczęcie
 przyjmowania lokacyjnego. Był to dokument precyzyjnie regulujący
 warunki, liczbę osadników, ilość ziemi do polażenia, wysokość
 opłat, które osadnicy mieli uiszczać po upływie wolności,
 czyli czasu zwolnienia od podatków. Osadnicy cieszyli się
 wolnością osobistą, mogli opuścić miasto po spełnieniu
 określonych w przyjęciu warunków. Na drugiej stronie
 przedstawiono „posiedzenie” tamy miejskiej, który przewodził
 soltys (dawny osadca). Istnienie samostępu i tamy, czyli sołu
 było bardzo istotnym elementem prawa niemieckiego wpływającym
 na stosunki społeczne (przewodził im soltys na wsi, a wójt
 w mieście). Prawo niemieckie wprowadzone na ziemiach polskie było
 ma być atrakcyjnym rozwiązaniem, z czasem reorganizowano
 istniejące już miasta i wnie przyjmujące rozwiązania niemieckie.

Prawidłowo prowadzona narracja kończyła się podsumowaniem zbierającym wnioski cząstkowe, zawierała ocenę zjawiska i ustosunkowanie się do tezy postawionej we wstępie pracy. Zdający zwracali uwagę, że w okresie rozbitcia dzielnicowego nastąpił rozwój gospodarczy na ziemiach polskich, na który wpływ miały czynniki geopolityczne. Podkreślano, że spory o władzę w podzielonym państwie wzmagaly rywalizację na polu gospodarczym, co skutkowało wzmocnieniem skarbu książąt dzielnicowych oraz nasileniem tendencji zjednoczeniowych. Z kolei napływ osadników z Zachodu sprzyjał przemianom kulturowym i cywilizacyjnym.

Należy podkreślić, że jednym z podstawowych błędów popełnianych przez maturzystów było przepisywanie źródeł stanowiących wyposażenie do tematu. W przypadku źródła pisanego – dosłowne cytowanie, a wtedy, gdy było to źródło niepisane – ikonograficzne, statystyczne, kartograficzne – opisywanie, co widnieje na ilustracji, jakie dane są zawarte w tabeli, czy na wykresie, co zaznaczono na mapie.

Oto przykłady złego wykorzystania źródła w trakcie tworzenia wypracowania dotyczącego gospodarki w okresie rozbicia dzielnicowego w Polsce.

Przykład 6.

Diagram uwzględnia gęstość zaludnienia w Polsce, Włoszech, Francji, Niemczech w okresie od XI do XIV w. We Włoszech ok. 1000 r. gęstość zaludnienia wynosiła prawie 25 osób na km², a w 1340 r. – 28 osób na km². Odpowiednio w tym samym okresie we Francji – najpierw 16, a później 28 osób na km², w Niemczech od 10 osób na km² w 1000 r. do 16 osób na km² w 1340 r. W Polsce 4 osoby na km² w 1000 r., a w 1340 – dwa razy tyle – czyli 8 osób na km².

Przykład 7.

Na mapie widzę najwięcej kropek oznaczających lokacje miejskie w trzynastym wieku nad Odrą, a najmniej nad Wisłą, a w ogóle ich brak nad Morzem Bałtyckim. Może na to mieć wpływ trochę inny klimat na tych obszarach.

Obaj zdający potraktowali materiał źródłowy biernie i odtwórczo. Autorzy obu przytoczonych przykładów nie wiedzieli, że źródło ma służyć refleksji związanej z tematem, nie potrafili zadać pytań do źródeł, nie wiedzieli, że wydobyte ze źródeł informacje powinny zostać uogólnione i stanowić podstawę do wyciągnięcia wniosków.

Prześledźmy także, jak maturzyści poradzili sobie z napisaniem wypracowania na temat dotyczący XIX w.

We wstępie do wypracowania o rewolucji narodowej i społecznej w XIX w. zdający wyjaśniali, jak rozumieją tezę postawioną w zacytowanym fragmencie artykułu z emigracyjnego czasopisma „Baczność”.

Wiek XIX w historii Polski zdominował problem niewoli
 monarchicznej, braku państwa, a co za tym idzie dążenia
 do odzyskania niepodległości. W pierwszym odruchu zdecydowa-
 no się na drogę państwa ~~monarchicznego~~ ^{absolutyzmu}. Równocześnie zaczęto
 dostrzegać palącą potrzebę przemian społecznych. Cytat za-
 mieszczony w temacie pochodki z pisma emigracyjnego.
 Autor tekstu wyraża przekonanie, że w ówczesnej sytuacji
 dwie kwestie - monarchia i społeczeństwo są ze sobą nierozdzielnie
 połączone. Walka o niepodległość miała być równocześnie
 z demokratycznymi przemianami społecznymi - w tym przede
 wszystkim z emancypacją chłopów.

Analiza źródła A do tematu 4. wprowadzała zdających w zagadnienie dotyczące sprawy chłopskiej w powstaniu listopadowym. Zdający po przeczytaniu wypowiedzi poła angielskiego, zadawali pytanie o przyczyny braku zainteresowania chłopów walką o niepodległość. Dla zdających źródło A było inspiracją do przedstawienia różnicy w poglądach na temat rozwiązania sprawy chłopskiej przez różne ugrupowania polityczne działające w sejmie Królestwa Polskiego w latach 1830–1831. Zdający zadawali pytania: *Dlaczego konserwatyści obawiali się udziału chłopów w powstaniu? Dlaczego opinia publiczna na Zachodzie mogła źle odebrać powszechny udział chłopów w tej walce?*

Oto przykład wniosków wpływających z analizy źródła A, które zawarł maturzysta w swojej pracy.

Przykład 8.

Zmodyfikujmy A, fragment listu pisa austriackiego z Berlina, wska-
 zuje na dobrą orientację autora w problematyce społecznej w
 Królestwie Polskim w okresie powstania listopadowego. Nawiązuje
 on powstanie rewolucji wskazywać ma sprawy dramat, Niewieco-
 me przez garstkę patriotycznej młodzieży z kręgów wojskowych trwało
 heroicznie prowadzone przez dowódców bracko oceniających sytuację
 militarną. Nie myśleli oni o możliwości zwycięstwa nad pre-
 mariażowymi siłami Rosji. Autor rozumie, że przyczyną braku udziału
 mas chłopskich w powstaniu był brak ochoty. Należy sądzić, że pisał
 austriacki miał on myśleć o naturalnym nadaniu ziemi na własność.
 Niewielki udział chłopów, częste dezercje z armii w okresie krótko
 działający niepodległościowcy do skutecznego ustanowienia się nad
 królestwem agrarnym, liczne utworzone na emigracji organizacje polityczne
 sformułowały swoje programy. Powstańcy zgodzili się, że celem dżi-
 tania ma być odzyskanie niepodległości. Różnice dotyczyły metod
 walki o wolność oraz kształtu polityczny przyszłej ordnej państwa.
 Aktualnie przyczyną upadku powstania listopadowego doprowadziła
 do armii, że jedyną z nich było nieważenie się chłopów do walki.
 Była to przecież najliczniejsza grupa społeczna, bez udziału której
 rewolucyjne powstanie nie mogło się odbyć. Działacze Hotelu
 Lambert nadal byli bardzo ostrzy i podulowali kalendarz organizo-
 wania. Wskazywali smutne propozycje znalazły się w „Manifestie” Towar-
 zystwa Demokratycznego Polskiego z 1836 roku. Jest w nim mowa
 o wolności, własności i bractwie, o konieczności utworzenia
 chłopów. Najbardziej radykalny program wyrażał niepodległość

Polaki przez samych chłopów miały Gromady Ludu Polkiego. Takie
 w kraju pojawiały się podobne kastele. Ksiądz Piotr Świegiemy głosił
 że chłopom nie wolno z ambony powoływać się na austryjski papież.

Przytoczony fragment pracy świadczy o tym, że wypowiedź zacytowana w temacie pracy, pochodząca z emigracyjnego czasopisma „Baczność”, kierowała uwagę zdających na zagadnienie dyskusji podjętej przez różne ugrupowania Wielkiej Emigracji na temat przyczyn upadku powstania i rangi nierozwiązania sprawy chłopskiej wśród tych przyczyn. Zdający na podstawie wiedzy własnej podkreślali, że środowisko emigracyjne jednoznacznie wskazywało na potrzebę włączenia chłopów do przyszłej walki o niepodległość.

Źródło B stanowiące wyposażenie do tematu 4. to ilustracja z francuskiego czasopisma ukazująca wydarzenia 1846 r. w Galicji. Zdający, analizując to źródło, poszukiwali odpowiedzi na następujące pytania: *Dlaczego chłopcy przynosili na austriacki posterunek głowy zabitych szlachciców? Jaka rolę w tragicznych wydarzeniach odegrali Austriacy? Jakie były konsekwencje społeczne i polityczne tych wydarzeń? Jakie powstanie narodowe poprzedziło wydarzenia ukazane na ilustracji? Czy władze powstańcze w 1846 r. podjęły decyzje dotyczące rozwiązania sprawy chłopskiej? Czy organizatorzy powstania znaleźli skuteczny sposób, aby informacje dotyczące uwłaszczenia dotarły do chłopów? Oto jakie odpowiedzi na postawione pytania znalazł jeden ze zdających oraz jak potrafił wykorzystać analizę źródła B w tworzeniu narracji.*

Przykład 9.

Kolejne przypolowanie na 1846 rok powstanie, w kampanie ogólnokrajowej, manifesty były w Kielcach, wydany w dniu rozpoczęcia walki Manifest Przed Narodowego zamiar obywateli, realizację idei sprawiedliwości społecznej i nastawienie do państwa. Czy jednak dotrzeć do niepiśmiennych, w dodatku mogą nastawionych przeciwko? Skuteczność byłaby metoda rozmiar z utopiami, odwołanie się do ich uczuć religijnych, głoszenie idei społecznej bezpośrednio na mi. Groziła jednak dekonspiracja, tymczasem utopi, nie bez intrygi Austriaków, zorganizowali bunt w warty w Galicji. Utopi podburzeni przez robotników napadli na domy szlacheckie. Najstymulującym przykładem warty był Jacek Szela. Rycina francuska (zobacz B) wyraźnie sugeruje, że dekonspiracja utopii w 1846r. wobec szlachty było inspirowane i podrywane przez robotników. Widzimy miejsce, w którym szlachta i wędrowni austriacy wytykają nagrody za przyniesienie głowy robotnika. Podobnych ilustracji powstało więcej, ukazywały one przekonanie, że utopi polscy działali na głota na klęskę Austriaków. Historycy nie mają pewności, że tak naprawdę było, ale zgodni są, że podrywanie konfliktu między szlachtą a utopiami było w interesie robotnicy. Nie byli oni zainteresowani wygaszeniem powstania, ponieważ mogłoby to spowodować solidarną i skuteczną walkę narodowopatriotyczną Polaków.

Z kolei analizując źródło C zdający wykorzystywali informacje zawarte w tytule źródła. Pozwalały one powiązać treść obrazu Artura Grottera z wiedzą pozazródłową o manifestacjach patriotycznych organizowanych w Warszawie w latach poprzedzających wybuch powstania styczniowego. Zdający integrując informacje wynikające z analizy treści ilustracji z wiedzą własną przedstawiali rozważania na temat krystalizowania się poglądów dotyczących konieczności udziału całego społeczeństwa w walce o niepodległość. Oto przykład zastosowania takiego rozwiązania.

Przykład 10.

Łódź 1863 roku do manifestu polskiego z 1863 roku przed wybuchem powstania styczniowego, w których uczestniczyli przedstawiciele różnych grup społecznych, i w czasie których często padło słowo propagowane przez „czernych” hasło „niepodległość i słabość - walka o niepodległość”...

Zdający, analizując źródło D, zwracali uwagę na wypowiedź komisarza, który proponował chłopom, aby kosy przygotowane do walki użyli do pracy w gospodarstwie. Maturzyści zadawali pytanie: *Reprezentantem którego ugrupowania politycznego mógł być przedstawiciel władz powstańczych?* Zdający udzielił na to pytanie następującej odpowiedzi.

Przykład 11.

Ze źródła D wynika, że rząd powstańczy, którego stęży przejęli „białi” nie był przychylny hasłom radykalnego rozwiązania kwestii polskiej.

Analiza materiału źródłowego inspirowała także zdających do przypomnienia decyzji o uwłaszczeniu chłopów zawartych w Manifestie Tymczasowego Rządu Narodowego z 22 stycznia 1863 r. Maturzyści zadawali pytania, *dlaczego nie były one respektowane przez szlachtę? Komu zależało na opóźnieniu wykonywania tych postanowień? W jaki sposób władze rosyjskie skutecznie odciągnęły chłopów od uczestnictwa w walce o niepodległość? Czy ukaz carski z 1864 r. zawierał decyzje korzystniejsze dla chłopów niż te, które były zawarte w manifestie powstańczym z 1863 r.?*

Maturzyści w prawidłowo napisanych pracach zbierali wnioski cząstkowe, dokonywali uogólnienia i podsumowywali rozważania formułując swoje stanowisko wobec problemu postawionego w temacie pracy. Prezentujemy przykład prawidłowego zakończenia wypracowania na temat dotyczący XIX w.

Przykład 12.

Zgadzam się z opinią, publikowaną w piśmie „Baconi”.
 Uważam, że jedną z głównych przyczyn niepowodzenia polski
 powstał monarchizm w XIX wieku był niski udział se-
 nskich mas chłopstwa. Działaniem różnic w liczbie zgłosz-
 polskiego i armii rokowców można było zneutralować tył
 przez mały udział najliczniejszej grupy społeczeństwa.
 Trudno jednak wyobrazić sobie, aby eliti przystąpił do
 walki w imię idei, z którymi zupełnie nie mieli ideologicznej.
 Kluczem do rozwiązania tej kwestii była postawa elit społecz-
 nych, czyli klasety, która była rozdarta między egotyzmem
 stanowym a ideą narodową, niepodległościową.

Należy podkreślić, że wypracowania, które zostały zakwalifikowane do najwyższego – czwartego poziomu, zawierały wszechstronną analizę problemu zawartego w temacie zadania, a także wyjaśnienie złożoności zjawisk historycznych poprzez ukazanie różnych związków między nimi. Praca oceniona w przedziale od 9 do 12 punktów musiała spełniać również takie kryteria, jak trafny dobór faktów – zgodny z ich znaczeniem i hierarchią dla prezentowanego zagadnienia. Bezbłędne posługiwanie się terminologią historyczną i prezentowanie zagadnienia w ujęciu dynamicznym to także istotne cechy najwyższej ocenionych prac. Autorzy najlepszych wypracowań wykazali się również umiejętnością uogólnienia, integrowania wiedzy z różnych źródeł, formułowania i uzasadniania sądów, rzeczowej argumentacji. Ważną cechą prac wysoko ocenionych było połączenie umiejętności tworzenia narracji z doskonałą wiedzą faktograficzną, a także z umiejętnością właściwego wykorzystania materiału źródłowego dołączonego do pracy.

Wnioski i rekomendacje

1. Pogłębienia wymaga praca uczniów z materiałami źródłowymi. Przyszli maturzyści powinni zostać wyposażeni w umiejętność odczytywania treści zawartych w różnorodnych źródłach – tekstowych, ikonograficznych, kartograficznych, statystycznych. Należy ćwiczyć z uczniami stawianie pytań badawczych do źródeł. Inną ważną umiejętnością, nad którą należy pracować jest selekcja i hierarchizacja informacji, a także ich uogólnianie. Ważne jest, aby przyszli maturzyści wiedzieli, jak należy wykorzystywać źródła będące wyposażeniem do wypracowania, jak przywołać informacje pozyskane z analizy źródeł w tworzonej narracji.
2. Należy zwrócić uwagę na kształtowanie umiejętności posługiwania się terminami historycznymi. Zdający często ich nie znają lub z kontekstu, w którym użyli terminów historycznych wynika, że przypisują im błędne znaczenie. W przypadku zadań rozszerzonej odpowiedzi z wyposażeniem źródłowym (temat 2. i temat 4.) niezbędna okazała się

znajomość i prawidłowe posługiwanie się takimi terminami jak: immunitet, wójt, sołtys, wolnizna, Wielka Emigracja, rabacja, uwłaszczenie, poddaństwo, pańszczyzna, manifest. Kontekst, w którym zdający używali terminów historycznych w swoich odpowiedziach, pozwala domniemywać, że w dużym stopniu pozostają one dla nich obce znaczeniowo. Dobrą praktyką jest wprowadzanie oraz utrwalanie słownictwa historycznego w odpowiednim kontekście, tak aby uczniowie nie tylko znali znaczenie terminu, ale potrafili posłużyć się nim w sytuacji komunikacyjnej.

3. Zdający powinni ćwiczyć tworzenie tekstów o właściwej strukturze – zawierających wstęp, rozwinięcie i zakończenie. Ważne jest, aby przyszli maturzyści wiedzieli, że nie należy czynić w pracy dygresji, które w sposób zdecydowany wychodzą poza ramy chronologiczne i tematyczne opracowywanego zagadnienia. Zbyt długie wstępy, które stają się główną częścią pracy, to jeden z podstawowych błędów konstrukcyjnych wypracowań maturzystów. Chaotyczne wypowiedzi pozwalają wnioskować, że prace były często tworzone bez przemyślanej koncepcji.
4. Zdający powinni być przygotowywani przez nauczycieli do samodzielnego wnioskowania i oceniania zjawisk oraz procesów historycznych, a także do zajmowania stanowiska wobec problemów postawionych w temacie pracy.
5. Maturzyści powinni opanować umiejętność łączenia wydarzeń w ciągi przyczynowo-skutkowe. Pomaga w tym pisanie konspektu pracy oraz ćwiczenia z zakresu chronologii i synchronizacji wydarzeń z historii Polski oraz historii powszechnej.
6. Niepokój budzą trudności zdających w formułowaniu wypowiedzi poprawnych pod względem językowym. Bardzo często przekaz tworzony przez zdających jest nieczytelny na skutek mało precyzyjnego użycia języka. Należy pracować nad wzbogaceniem słownictwa, którym posługują się maturzyści oraz poprawną konstrukcją zdań.
7. Należy ćwiczyć ze zdającymi pisanie wypracowań w czasie nie dłuższym niż 100–120 minut, gdyż tylko tyle czasu zdający mogą przeznaczyć na rozwiązanie zdania rozszerzonej odpowiedzi. Ćwiczenie to kształtuje umiejętność właściwego zaplanowania i rozkładu czasu pracy związanej w kontekście rozwiązywania zadań zawartych w całym arkuszu egzaminacyjnym.

Historia – formuła do roku 2014

Poziom podstawowy

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z historii na poziomie podstawowym miał strukturę jednolitą i składał się z 35 zadań, z których część dzieliła się na 2 albo 3 podkategorie.

35 zadań otwartych i zamkniętych uwzględniało historię polityczną, historię społeczno-gospodarczą oraz historię kultury na przestrzeni wszystkich epok historycznych od starożytności poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, wiek XIX aż do końca XX wieku. Część zadań zawierała materiał źródłowy, na podstawie którego należało go rozwiązać, wykorzystując przy tym własną wiedzę. Inne polecenia bazowały wyłącznie na własnych informacjach z zakresu historii.

Zadania sprawdzały wiadomości i umiejętności opisane w podstawie programowej dla przedmiotu historia na III (gimnazjum) oraz IV etapie edukacyjnym (zakres podstawowy).

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać 100 punktów.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 6. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym*

Liczba zdających		
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	ogółem	2 050
	z liceów ogólnokształcących	341
	z liceów profilowanych	5
	z techników	1 674
	z liceów uzupełniających	2
	z techników uzupełniających	28
	ze szkół na wsi	124
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	341
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	785
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	800
	ze szkół publicznych	1 964
	ze szkół niepublicznych	86
	kobiety	490
	mężczyźni	1 560
	bez dysleksji rozwojowej	1 830
z dysleksją rozwojową	220	

* Dane w tabeli dotyczą tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 92 osób – laureatów i finalistów Olimpiady Historycznej.

Tabela 7. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	4
	słabowidzący	4
	niewidomi	1
	słabosłyszący	3
	niesłyszący	3
	ogółem	15

3. Przebieg egzaminu

Tabela 8. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

Termin egzaminu		19 maja 2015	
Czas trwania egzaminu		120 minut	
Liczba szkół		1 187	
Liczba zespołów egzaminatorów*		10	
Liczba egzaminatorów*		150	
Liczba obserwatorów ² (§ 143)**		4	
Liczba unieważnień ²	w przypadku:		
	§ 99 ust. 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust. 2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	0	
Liczba wglądów ² (§ 107)**		0	

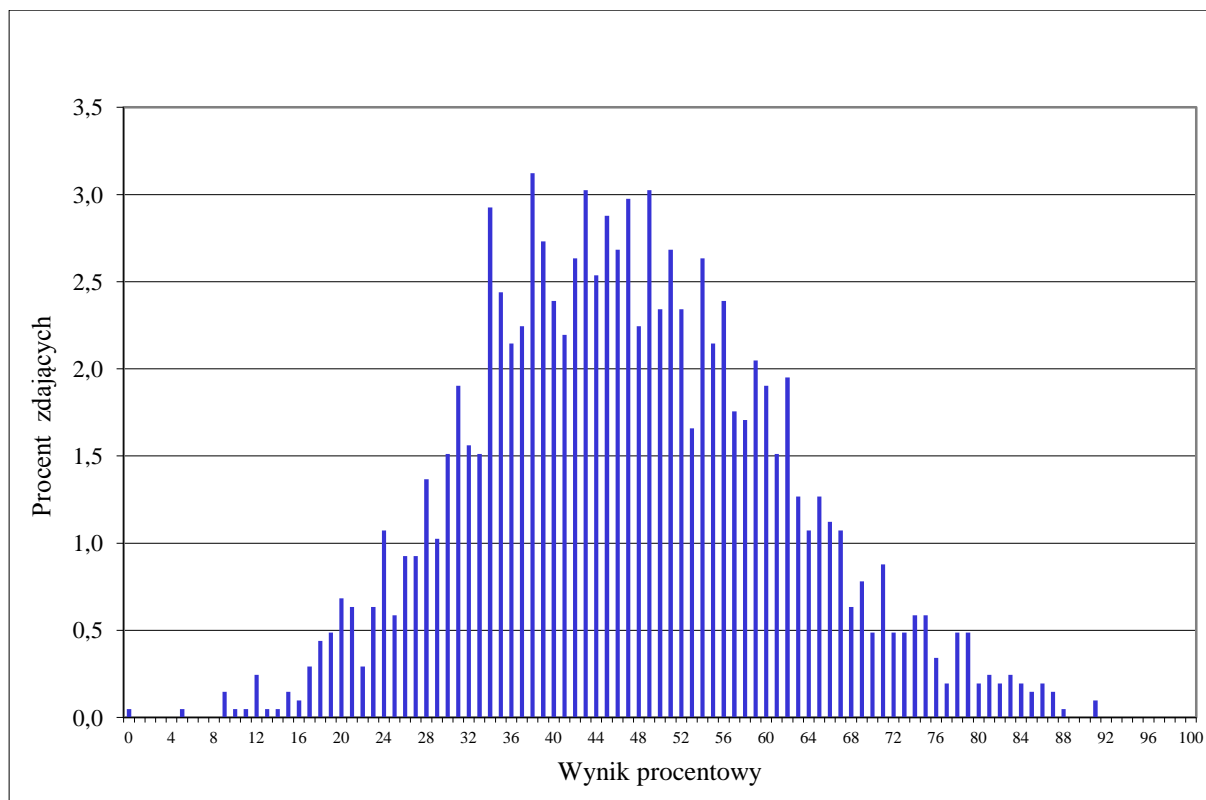
* Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie.

** Dane dotyczą „starej formuły” i „nowej formuły” łącznie.

² Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 3. Rozkład wyników zdających

Tabela 9. Wyniki zdających – parametry statystyczne*

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
2 050	0	91	46	38	47	14

* Dane dotyczą tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 10. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Obszar wymagań	Poziom wykonania zadania (%)
1.1.	Korzystanie z informacji.	Wskazanie przyczyn umieszczenia płaskorzeźby na steli (II 2).	58
1.2.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie ze źródła ikonograficznego – rozpoznanie pisma (II 7).	42
1.3.	Tworzenie informacji.	Formułowanie oceny i jej uzasadnianie (III 2–3).	73
2	Korzystanie z informacji.	Usytuowanie wydarzeń w czasie i przestrzeni (II 1).	29
3.1.	Tworzenie informacji.	Formułowanie oceny i jej uzasadnianie (III 2–3).	79
3.2.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z różnorodnych Źródeł wiedzy historycznej (II 7).	61
3.3.	Korzystanie z informacji.	Wskazanie skutków inwestycji (II 2).	78
4.	Korzystanie z informacji.	Wskazanie skutków przyjęcia chrześcijaństwa (II 2).	58
5.	Wiadomości i zrozumienie.	Znajomość dokonań władców Polski (I).	14
6.	Korzystanie z informacji.	Uogólnianie informacji w celu rozpoznania postaci historycznej (II 5).	35
7.1.	Korzystanie z informacji.	Uogólnianie informacji zawartych w źródłach ikonograficznych w celu odczytania źródła inspiracji autorów (II 5).	62
7.2.	Korzystanie z informacji.	Wskazanie cech charakterystycznych malarstwa renesansowego (II 6).	66
8.1.	Tworzenie informacji.	Porównywanie wydarzeń w Polsce i na Węgrzech (III 1).	25
8.2.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie ze źródła pisanego w celu odczytania sugestii autora dotyczącego przyczyn wydarzenia (II 7).	59
9.	Tworzenie informacji.	Formułowanie oceny dotyczącej polityki zagranicznej państwa polskiego i jej uzasadnianie (III 2–3).	43
10.	Korzystanie z informacji.	Wskazanie przyczyn umieszczenia wizerunku postaci na obrazie (II 2).	21
11.1.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie ze źródła pisanego i genealogicznego w celu rozpoznania władcy (II 7).	76
11.2.	Korzystanie z informacji.	Uogólnianie informacji w celu rozpoznania dokumentu (II 5).	58

11.3.	Wiadomości i rozumienie.	Dokonywanie oceny prawdziwości sformułowanych zdań (III 2–3).	19
12.	Korzystanie z informacji.	Usytuowanie wydarzenia w czasie – uporządkowanie chronologiczne wydarzeń (II 1).	22
13.1.	Korzystanie z informacji.	Rozpoznanie cech charakterystycznych różnych stylów architektonicznych (II 6).	51
13.2.	Wiadomości i rozumienie.	Znajomość przyczyn rozwoju nowego stylu w architekturze epoki nowożytnej (I).	47
14.1.	Korzystanie z informacji.	Wskazanie przyczyn i skutków wydarzenia (II 2).	86
14.2.	Wiadomości i rozumienie.	Znajomość etymologii nazwy (I).	67
15.	Korzystanie z informacji.	Wyjaśnienie przyczyn zjawiska w historii gospodarczej (II 2).	19
16.1.	Korzystanie z informacji.	Wskazanie przyczyny wydarzenia (II 2).	58
16.2.	Korzystanie z informacji.	Usytuowanie wydarzenia w czasie (II 1).	21
17.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z różnych źródeł informacji (II 7).	56
18.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie ze źródła kartograficznego (II 7).	56
19.	Tworzenie informacji.	Dokonywanie oceny prawdziwości zdań dotyczących danych statystycznych (III 2).	78
20.1.	Tworzenie informacji.	Uzasadnianie tezy zawartej w źródle (III 3).	58
20.2.	Korzystanie z informacji.	Wybieranie informacji z tekstu (II 7).	47
21.	Korzystanie z informacji.	Usytuowanie wydarzeń w czasie (II 1).	5
22.	Korzystanie z informacji.	Wyjaśnianie gospodarczych przyczyn procesu politycznego (II 5).	16
23.1.	Korzystanie z informacji.	Uogólnianie informacji w celu rozpoznania postaci (II 5).	68
23.2.	Wiadomości i rozumienie.	Znajomość funkcji budowli wspomnianej w tekście (I).	46
24.1.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie ze źródeł – ikonograficznego i genealogicznego (II 7).	69
24.2.	Tworzenie informacji.	Formułowanie oceny dotyczącej celów propagandowych źródła (III 2).	32
24.3.	Wiadomości i rozumienie.	Znajomość dynastii (I).	36

25.	Korzystanie z informacji.	Usytuowanie wydarzeń w czasie – uporządkowanie chronologiczne (II 1).	28
26.	Tworzenie informacji.	Formułowanie oceny i jej uzasadnianie (III 2–3).	67
27.	Tworzenie informacji.	Porównywanie interpretacji wydarzenia (III 1).	50
28.1.	Korzystanie z informacji.	Uogólnianie informacji w celu rozpoznania postaci (II 5).	68
28.2.	Korzystanie z informacji.	Umieszczanie wydarzenia w przestrzeni (II 1).	11
28.3.	Wiadomości i rozumienie.	Znajomość postanowień konferencji (I).	7
29.1.	Korzystanie z informacji.	Uogólnianie informacji w celu rozpoznania postaci (II 5).	36
29.2.	Wiadomości i rozumienie.	Znajomość funkcji, które pełnił polityk (I).	34
29.3.	Wiadomości i rozumienie.	Znajomość sytuacji politycznej w Europie w 1939 r. (I).	82
30.1.	Korzystanie z informacji.	Usytuowanie wydarzenia w przestrzeni (II 1).	80
30.2.	Korzystanie z informacji.	Usytuowanie wydarzenia w czasie i przestrzeni (II 1).	20
30.3.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z różnych źródeł informacji (II 7).	62
31.	Korzystanie z informacji.	Wskazanie cech charakterystycznych okresu historycznego (II 6).	50
32.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z różnych źródeł informacji (II 7).	57
33.	Korzystanie z informacji.	Uwzględnianie zmian zachodzących w czasie (II 4).	30
34.	Korzystanie z informacji.	Uwzględnianie zmian na mapie Europy po II wojnie światowej (II 4).	37
35.1.	Wiadomości i rozumienie.	Wiadomości i rozumienie. Znajomość postaci historycznych (I).	54
35.2.	Wiadomości i rozumienie.	Znajomość wydarzeń na Bliskim Wschodzie w XX w. (I)	18

Poziom rozszerzony

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z historii na poziomie rozszerzonym zawierał 20 zadań i składał się z trzech części: testu, analizy materiałów źródłowych oraz wypracowania.

19 zadań otwartych i zamkniętych uwzględniało historię polityczną, historię społeczno-gospodarczą oraz historię kultury na przestrzeni wszystkich epok historycznych od starożytności poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, wiek XIX aż do końca XX wieku. Polecenia drugiej części arkusza zawierały materiał źródłowy, na podstawie którego należało je rozwiązać, wykorzystując przy tym własną wiedzę.

Zadanie nr 20 polegało na napisaniu wypracowania na jeden z dwóch tematów. Temat I: „*Trzech Bolesławów wobec problemów obrony niezależności państwa polskiego. Porównaj i oceń politykę zagraniczną państwa polskiego za panowania Bolesławów – Chrobrego, Śmiałego, Krzywoustego*”. Temat II: „*Zmierzch wielkich dynastii. Porównaj przyczyny końca panowania dynastii rządzących w państwach zaborczych*”.

Większość zadań sprawdzała wiadomości i umiejętności opisane w podstawie programowej dla przedmiotu historia na IV etapie edukacyjnym (głównie z zakresu rozszerzonego, lecz również podstawowego), a część z nich odnosiła się do III etapu edukacyjnego (gimnazjum).

Za rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać 50 punktów, z czego za test można było otrzymać 20 punktów, za analizę materiałów źródłowych – 10 punktów, a za wypracowanie – 20 punktów.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 11. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym*

Liczba zdających		
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	ogółem	1 090
	z liceów ogólnokształcących	759
	z liceów profilowanych	4
	z techników	321
	z liceów uzupełniających	1
	z techników uzupełniających	5
	ze szkół na wsi	22
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	152
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	355
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	561
	ze szkół publicznych	1 013
	ze szkół niepublicznych	77
	kobiety	369
	mężczyźni	721
	bez dysleksji rozwojowej	1 023
z dysleksją rozwojową	67	

* Dane w tabeli dotyczą tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 92 osób – laureatów i finalistów Olimpiady Historycznej.

Tabela 12. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	1
	słabowidzący	1
	niewidomi	0
	słabosłyszący	0
	niesłyszący	0
	ogółem	2

3. Przebieg egzaminu

Tabela 13. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

Termin egzaminu		19 maja 2015	
Czas trwania egzaminu		180 minut	
Liczba szkół		811	
Liczba zespołów egzaminatorów*		10	
Liczba egzaminatorów*		150	
Liczba obserwatorów ³ (§ 143)**		10	
Liczba unieważnień ³	w przypadku:		
	§ 99 ust. 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	1
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust. 2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	2	
Liczba wglądów ³ (§ 107)**		257	

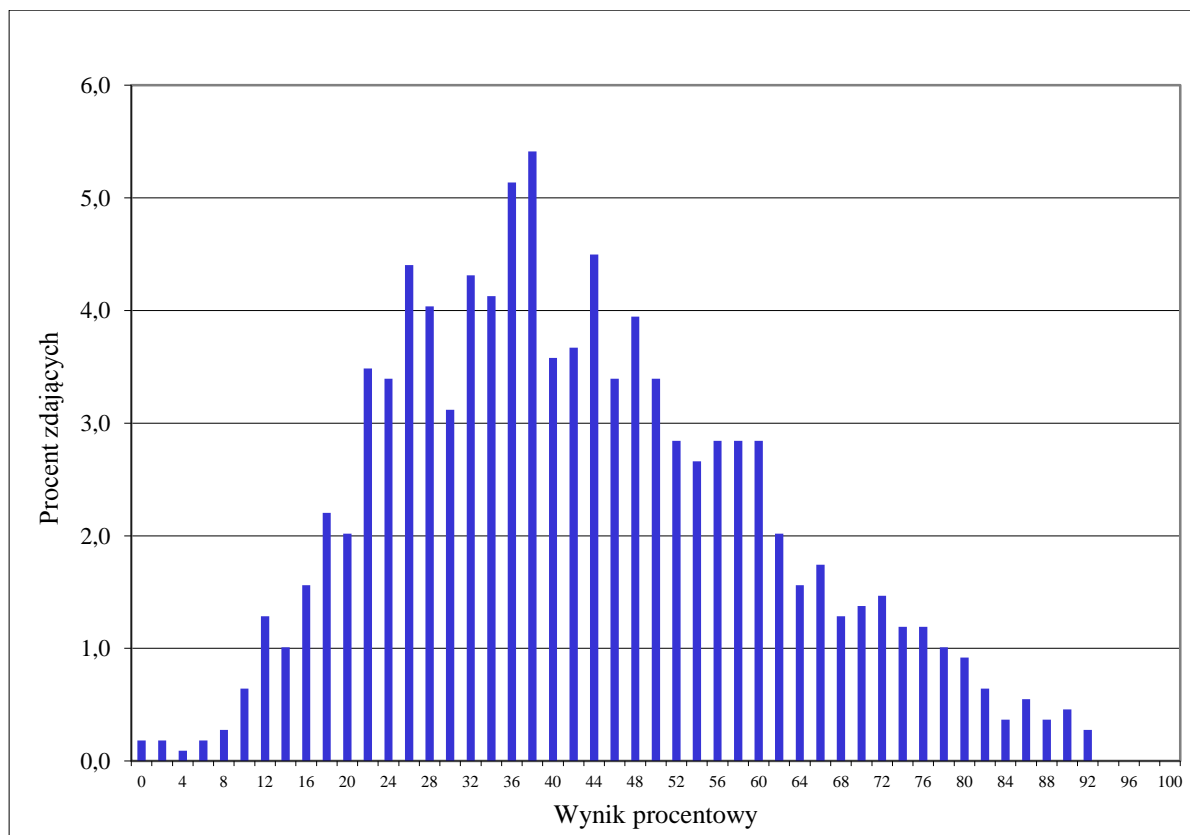
* Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie.

** Dane dotyczą poziomu rozszerzonego „starej formuły” i „nowej formuły” łącznie.

³ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 4. Rozkład wyników zdających

Tabela 14. Wyniki zdających – parametry statystyczne*

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
1 090	0	92	40	38	43	18

* Dane dotyczą tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 15. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Obszar wymagań	Poziom wykonania zadania (%)
1.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie ze źródła ikonograficznego (II 7 P).	95
2.1.	Tworzenie informacji.	Formułowanie opinii na podstawie wybranych informacji (III 2 P).	83
2.2.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z różnych źródeł wiedzy historycznej – kartograficznego i pisanego (II 7 P).	67
3.	Tworzenie informacji.	Ocena prawdziwości zdań dotyczących treści mapy (III 2 P).	62
4.1.	Korzystanie z informacji.	Wybieranie informacji z tekstu (II 7 P).	55
4.2.	Korzystanie z informacji.	Wyjaśnianie zjawiska z uwzględnieniem cech charakterystycznych dla epoki (II 6 P).	61
5.	Wiadomości i rozumienie.	Znajomość wydarzeń związanych ze stolicą cesarstwa wschodniorzymskiego (I 2 R).	50
6.	Tworzenie informacji.	Ocena prawdziwości zdań dotyczących źródła (III 2 P).	39
7.	Korzystanie z informacji.	Wybieranie informacji uzasadniających tezę dotyczącą zmian zachodzących w czasie (II 4 P).	78
8.	Tworzenie informacji.	Dostrzeganie różnych interpretacji wydarzeń i ich przyczyn (III 2 R).	70
9.	Korzystanie z informacji.	Porównywanie i wartościowanie różnych poglądów na temat polityki kolonialnej (II 1 R).	64
10.	Korzystanie z informacji.	Usytuowanie wydarzeń w czasie – uporządkowanie chronologiczne (II 1 P).	20
11.	Korzystanie z informacji.	Wyjaśnienie przyczyn zjawiska społecznego (II 7 P).	67
12.1.	Wiadomości i rozumienie.	Znajomość terminu historycznego (I 9 P).	57
12.2.	Wiadomości i rozumienie.	Wyjaśnienie przyczyn wydarzeń (II 2 P).	66
13.	Tworzenie informacji.	Formułowanie oceny i uzasadnianie jej (III 2–3 P).	59
14.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z różnych źródeł wiedzy historycznej (II 1 R).	66
15.	Tworzenie informacji.	Formułowanie oceny i jej uzasadnianie (III 2–3 P).	52
16.	Tworzenie informacji.	Krytyczne analizowanie interpretacji historii (III 2 R).	59

17.1.	Korzystanie z informacji.	Uogólnianie informacji w celu rozpoznania wydarzenia (II 5 P).	16
17.2.	Tworzenie informacji.	Formułowanie oceny i jej uzasadnianie (III 2 – 3 P).	38
18.1.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z różnych źródeł wiedzy historycznej (II 1 R).	23
18.2.	Tworzenie informacji.	Formułowanie wniosków (III 2 R).	52
19.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z różnych źródeł wiedzy historycznej (II 1 R).	44
20.	Wiadomości i rozumienie. Korzystanie z informacji. Tworzenie informacji.	Tworzenie dłuższej wypowiedzi pisemnej na zadany temat (I – III R).	20